

تأملی بر ضرورت تفکیک علت فوت، مکانیسم فوت و نحوه فوت در تنظیم گواهی فوت

علی استادی^{۱*} MD

^۱ گروه سم‌شناسی بالینی و مسمومیت‌ها، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^{*} نویسنده مسئول: علی استادی، پست الکترونیک: ostadi@tbzmed.ac.ir

انتشار برخط: ۱۴۰۴/۱۲/۱۹

پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۳

تاریخچه مقاله: دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۲۲

How to cite: Ostadi A. A reflection on the necessity of distinguishing the cause of death, mechanism of death, and manner of death when preparing a death certificate. Iran J Forensic Med. 2026;31(4):7-8.

سردبیر محترم:

مقاله منتشرشده با عنوان «اهمیت حقوقی کاربرد واژگان مسمومیت و سوءمصرف در تعیین علت فوت» [۱] را با علاقه مطالعه کردم. موضوع مطرح‌شده از سوی نویسندگان، از حیث پیامدهای پزشکی، حقوقی و اجتماعی واجد اهمیت فراوان است. در این راستا، نکاتی به نظر می‌رسد که طرح آنها می‌تواند به تکمیل بحث علمی در این زمینه کمک کند.

تنظیم صحیح گواهی فوت، افزون بر اهمیت پزشکی، از منظر حقوقی، اجتماعی و اجرایی نیز واجد جایگاهی بنیادین است. با این حال، شواهد نشان می‌دهد که گواهی‌های فوت تنظیم‌شده خارج از چارچوب تخصصی پزشکی قانونی، در بسیاری از موارد با خطا همراهند. در برخی گزارش‌ها، میزان خطا در این گواهی‌ها قابل توجه بوده و این موضوع می‌تواند تبعات گسترده‌ای در روند رسیدگی‌های قضایی، تعیین حقوق و مزایای بیمه‌ای و نیز شفاف‌سازی وضعیت مرگ در موارد مشکوک، تصادفی یا خشونت‌بار به دنبال داشته باشد [۲].

از جمله عوامل مؤثر در بروز این خطاها می‌توان به اظهارنظر شتاب‌زده درباره علت فوت، آموزش ناکافی در زمینه تکمیل گواهی فوت، ناهمگونی در رویه‌های حرفه‌ای، محدودیت زمانی، خستگی، فقدان آشنایی کافی با سوابق متوف و نیز کم‌اهمیت تلقی کردن نقش گواهی فوت اشاره کرد [۲]. این در حالی است که گواهی فوت، سندی مهم با آثار چندلایه پزشکی و حقوقی است و هرگونه

بی‌دقتی در تنظیم آن می‌تواند پیامدهای قابل توجهی برای خانواده متوفی، مراجع قضایی و نهادهای بیمه‌گر ایجاد کند.

یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های پزشکی قانونی، تعیین دقیق علت فوت و نحوه فوت بر پایه یافته‌های کالبدگشایی و بررسی‌های تکمیلی است. در این فرآیند، ارزیابی‌های ماکروسکوپی، یافته‌های هیستوپاتولوژیک و آزمایش‌های سم‌شناسی در کنار اطلاعات صحنه، سوابق پزشکی و شواهد موجود، نقش تعیین‌کننده‌ای در جمع‌بندی نهایی ایفا می‌کنند [۳]. با این وجود، همچنان درک و کاربرد صحیح مفاهیم علت فوت، مکانیسم فوت و نحوه فوت در میان برخی پزشکان و دست‌اندرکاران حوزه حقوق با ابهام همراه است.

علت فوت (Cause of Death) به بیماری، آسیب یا حالتی اطلاق می‌شود که زنجیره رویدادهای منتهی به مرگ را آغاز می‌کند. برای مثال، اسهال، گلوله، جراحت نافذ، بیماری شدید عروق کرونر یا مسمومیت دارویی. در مقابل، مکانیسم فوت (Mechanism of Death) بیانگر اختلال فیزیولوژیکی نهایی حاصل از علت فوت است؛ مانند خونریزی شدید، آریتمی قلبی یا سپتیسمی. همچنین، نحوه فوت (Manner of Death) به شرایط کلی وقوع مرگ اشاره دارد و معمولاً در یکی از طبقات طبیعی، حادثه، خودکشی، قتل یا نامشخص جای می‌گیرد [۴].

اهمیت این تفکیک مفهومی زمانی آشکارتر می‌شود که یک علت واحد بتواند در بسترهای متفاوت، نحوه‌های متفاوتی از فوت را رقم بزند. برای نمونه، مسمومیت دارویی یا ناشی از مواد ممکن است

تأیید به اخلاقی: موردی گزارش نشده است.
تعارض منافع: نویسنده این مقاله هیچ گونه تعارض منافی را بیان نمی کند.
منابع مالی: مقاله حاضر مورد حمایت مالی قرار نگرفته است.

Resources

1. Iravani O, Firozbakht M. The legal significance of applying the terms poisoning and substance abuse in establishing the cause of death. Iran J Forensic Med. 2025;31(3):194-5. [Persian]
2. Shergill A, Conner P, Wilson M, Omalu B. Accuracy and validity of determined cause of death and manner of death following forensic autopsy prosection. J Clin Pathol 2024;77:628-31. doi: [10.1136/jcp-2023-208876](https://doi.org/10.1136/jcp-2023-208876).
3. Beer T, Bäckström B, Ottosson A, Rietz A, Michard JF, Loisel J, et al. The utility of histology in assessing the cause of death in medico-legal autopsies in selected trauma deaths: suspension-, immersion-, fire-, and traffic-related. J Forensic Sci. 2023;68:509-17. doi: [10.1111/1556-4029.15193](https://doi.org/10.1111/1556-4029.15193).
4. DiMaio VJ, Molina DK. DiMaio's forensic pathology. CRC press; 2021. doi: [10.4324/9780429318764](https://doi.org/10.4324/9780429318764).

در زمینه مصرف عمدی با قصد خودکشی، مصرف اتفاقی، یا سوء مصرف رخ دهد. از این رو، اگرچه ثبت علت فوت در گواهی فوت امری ضروری است، اما درج نحوه فوت مستلزم احراز مستندات کافی، معتبر و قابل اتکاست. در مواردی که شواهد موجود برای تعیین نحوه فوت کفایت نکند، شایسته است از قضاوت شتاب زده و درج غیرمستند آن در گواهی فوت پرهیز شود زیرا چنین اقدامی ممکن است پیامدهای نامطلوبی از جمله بروز مشکلات حقوقی و اختلال در بهره مندی بازماندگان از مزایای بیمه ای را در پی داشته باشد.

بر این اساس، به نظر می رسد تأکید بیشتر بر آموزش اصولی تکمیل گواهی فوت، تبیین دقیق مفاهیم بنیادین مرتبط با مرگ و ارجاع موارد مشکوک یا پیچیده به مراجع ذی صلاح پزشکی قانونی، بتواند نقش مؤثری در کاهش خطاها و ارتقای اعتبار علمی و حقوقی این سند مهم ایفا کند.

امید است طرح این ملاحظات بتواند به غنای بیشتر بحث علمی در این حوزه و بهبود رویه های عملی مرتبط با تنظیم گواهی فوت کمک کند.